

ZELDA project is co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.
Grant agreement no. 2019-1-IT02-KA2014-063370.

Érzékeny zónák – Az univerzális fogalmak relativizációja

Higiénia

KÉSZÍTETTE: Vanesa Gutierrez és Elena Scaramelli

„*Ne mosakodj, jövök!*”
Így írt Napóleon feleségének, Joséphine-nek,
mielőtt hazaindult volna
az egyiptomi hadjáratból.

Bevezetés

A higiénia, legyen szó személyes vagy közhigiénéről olyan érzékeny téma, amely gyakran szerepet játszik a kultúrák közötti kapcsolatokban.

G.Speltini, S.Passini és D.Morselli így írnak erről cikkükben:¹ „*A tisztaság mint kifejezés, az olyan ellentétes jelentésű szavakban mint tiszta/piszkos és tiszta/tökéletlen már kulturális hagyományokkal rendelkezik az antropológia és a történelem területén. Ez egy olyan téma, amelynek társadalmi és kulturális jelentősége van.*”

Több esetről is beszámoltak oktatók, amikor ezt a témát érintették interkulturális foglalkozásokon.

Egy észak-olaszországi óvodában szakmai gyakorlatot végeztek pedagógus hallgatók és problémának nevezték, hogy az evőeszközök használatát meg kellett tanítani az afrikai és indiai gyerekeknek. Ők ugyanis kézzel étkeztek, mert otthon a családjukban ez a normális szokás. A tanárok viszont teljesen higiéniatlan gyakorlatnak tartották.

Egy másik esetben olyan olasz nyelvtanárok beszéltek tapasztalataikról, akik egy szociális-egészségügyi asszisztens tanfolyamon tanítottak külföldi diákokat. Az olasz oktatók és a nyelvtanárok interjújából azonnal kiderült, hogy a nyelvi nehézségeken kívül sok a félreértés a külföldi hallgatók személyes higiénijával kapcsolatban, különösen a nyugat-afrikaiakra hívták fel a figyelmet. A tanárok a következőkről panaszkodtak: az öltözködésük része a műanyag papucs, testszaguk van, amin érezni az ételek illatát és a szépségápolási szokásaikhoz tartozik a festett köröm és a túl hosszúra fonott haj.

Mindezt a tanárok, és elmondásuk szerint a betegek is a személyes higiénia hiányaként értékelték, míg az érintettek nem így vélték és tiszta embereknek tartották magukat.

De mi is az a higiénia? A fogalom meghatározásához először a szótári definíciókat vesszük sorba. Egy neves enciklopédia így ír erről:

„*Higiénia. Az orvostudomány egyik ága, amelynek célja az egészségi állapot megőrzése, valamint a szomatikus és pszichikai körülmények javítása. Vizsgálja az egyének (egyéni vagy magánhigiénia)*

¹ G.Speltini, S. Passini, D.Morselli 'Cleaning issues: representations and values' in *Giornale italiano di psicologia*, 2010, University of Bologna.

és a lakosság (közhigiénia) egészség megőrzésének követelményeit. Az egészségre káros környezeti tényezőkre (munka, urbanizáció, szennyezés, közlekedés) hívja fel a figyelmet”.²

Ugyanabban a szótárban találunk egy cikkelyt, amely kibővíti ezt a definíciót:

„A higiénia a görög „hügieia tekhnē” (ὕγιεινὴ τέχνη) egészséges, egészséget szolgáló kifejezésből ered. Az orvostudomány egyik ága, vizsgálja az egyén és a közösség egészségére kedvező hatásokat. Az egészségi állapot megőrzésével és javításával foglalkozik. A higiénia területéhez tartozik a káros körülmények eltávolítása a külső környezetből, az élelmiszer-feldolgozási módszerek szabályozása, a fertőző és a társadalomra veszélyes betegségek, járványok kezelése. A mentálhigiénia célja a mentális egészség védelme olyan beavatkozásokkal, amelyek elősegítik a kiegyensúlyozott pszichológiai fejlődést, megakadályozzák a szorongás kialakulását és kezelik a mentális betegségek által okozott károkat”.³

A fenti definíciók alapján két típusát különböztetjük meg: a közhigiénia, amely minden állampolgárt érint és a személyes higiénia, amely minden egyén saját felelőssége a környezetére való tekintettel. Beszélhetünk másfajta higiéniairól is: személyes higiénia, sporthigiénia, környezethigiénia, ipari higiénia, testtartás-higiénia, háztartási higiénia, mentálhigiénia, kisállat higiénia és iskolai higiénia.⁴

Ezek a meghatározások mind a gyógyászat és a betegségek megelőzésére vonatkozó szabályok. A higiénia fogalma tehát objektív, tudományos és általánosan elfogadott gyakorlat.

A tiszta/piszkos és a tiszta/tisztátlan ellentétpárok

Az előző rész egyetlen fogalom meghatározásában sincs utalás a tisztaság vagy a szennyeződés fogalmára, pedig elkerülhetetlen beszélni róla, amikor a különböző kultúrák közötti higiéniai különbségekről van szó. Érzékeny téma mégsem maradhatunk semlegesnek, ha a tiszta vagy piszkos, illetve a tiszta vagy tisztátlan dichotómiákról beszélünk. Ezek a fogalmak máris kevésbé tűnnek semlegesnek. Ebben az esetben is hasznos, ha a definíciókkal kezdünk, és egy másik tekintélyes olasz szótárra támaszkodunk.⁵

- Tiszta: szennyeződés nyomai nélküli [...] tiszta. Szennyezetlen: tiszta víz, tiszta levegő. Aki szereti a tisztaságot: nagyon tiszta ember. Jelképes formában: [...] hogy megtisztítson valamit, tegye el az útból, szüntesse meg. [...] Őszinte, tiszta, hibátlan: tiszta lelkiismeret; tisztátalan ügyek. Ami nem sérti az erkölcsi normákat, szerény: tiszta vicc.
- Piszkos: nem tiszta, mocskos; bűnös lelkiismerete van, bűnösnek érzi magát, amiért elítélendő tettet vitt véghez, büntetett előéletű, [...] Tisztességtelen, erkölcstelen: piszkos politika, piszkos vicc, obszcén téma; piszkossá tenni, piszkos vagy tisztességtelen cselekményt elkövetni.
- Tiszta: idegen elemek nélküli, nincs keverve más anyagokkal: alkohol, tiszta arany; [...] Nem szennyezett: levegő, tiszta víz. Amely nem vette át más nyelvek vagy stílusok elemeit: tiszta szicíliai beszéd; tiszta román stílusú templom; fajtatiszta állat.
- Tisztátalan: az eredeti anyagtól eltérő anyagokkal keverve: tisztátalan levegő. Bűnökkel vagy általában hibákkal teli: tisztátalan lélek; különösen sértő szexuális erkölcs: tisztátalan gondolatok.

² Online enciklopédia, <https://www.treccani.it/enciclopedia/igiene/>

³ Augusto Panà, Anna Spinaci, Luigi Frighi - Universo del Corpo (1999), in www.treccani.it/enciclopedia/igiene/

⁴ <https://it.conbarro.com/higiene-234774>

⁵ Olasz nyelvű szótár, i Sabatini Coletti in https://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/

Láthatjuk, hogy ezek a meghatározások kevésbé semlegesek és tele vannak előítéletekkel. A higiéniai tudományos megközelítései korlátozottak, míg a viselkedéssel, az oktatással, a szokásokkal és a kulturális ábrázolásokkal kapcsolatos etikai és erkölcsi szempontokra vonatkozó hivatkozások nagyon is jelen vannak.

A pszichológia nézőpontjából pedig az ismerős/idegen dichotómiát érdemes megjegyezni, ami számunkra releváns a higiénia témájához kapcsolódó interkulturális kérdéskör szempontjából.

G.Speltini, S.Passini és D.Morselli⁶ az antropológus Mary Douglas-tól idéz cikkében: *„Ha mélyebben elemezzük a kosz és a szennyeződés fogalmát, annál nyilvánvalóbbá válik, hogy szimbolikus rendszerekkel van dolgunk, ami minden kultúrára jellemző. Vagyis a piszok fogalma egy osztályozási rendszerre utal, amely megkülönbözteti az ismerőst és a megnyugtatót a kétértelmű és idegentől. Az idegen tekintetében pedig különféle társadalmi stratégiák fogadhatók el, attól kezdve, hogy valamit beépítenek a meglévő sémákba, egészen addig, amíg elutasítják vagy figyelmen kívül hagyják azt, vagyis önmagában veszélyesnek tekintenek.”*⁷

A szótári definíciókban alapján a piszkos/tiszta és a tiszta/tökéletlen kifejezések erkölcsi és etikai értékeléseket hordoznak magukban, ezért természetesnek tűnik, hogy a vallások gyakran utalnak ártatlanságra/tisztaságra és viselkedési normákat, ritualizált higiéniai és tisztító gyakorlatok írnak elő a hívóknak.

A fent idézett cikkben a következőket is olvashatjuk:” Például *a zsidó vallásban nagyon markáns a különbség a tiszta és a tisztátalan között. A tisztátalanság vonatkozhat holttesttel való érintkezésre, menstruációra, házastársi kapcsolatokra, szülésre [...] Aztán vannak nagyon részletes tisztasági szabályok az élelmiszerekre vonatkozóan, amelyekben nem csak a tiszta és tisztátalan állatok pontos kategóriáit fejtik ki, hanem a hús- és tejtermékek közötti szennyeződés tilalmára vonatkozó előírásokat is. A kóser (rituálisan tiszta) konyhában elvárt, hogy az egyik és a másikat tartalmazó ételeket külön tárolják egymástól.”*⁸

Számos vallás meghatároz olyan normákat, amelyek érintik a tiszta viselkedést, szemben a piszkos és erkölcstelen magatartással.

Ugyanígy a különböző társadalmakat is foglalkoztatta a kérdés, hogy mi az elfogadható és ennél fogva tiszta, szemben a szenny, tisztátalan és szennyeződés fogalmával. Ugyanakkor különbséget láthatunk abban, ahogyan a különböző társadalmak törekedtek arra, hogy megőrizték tisztaságukat.

G.Speltini, S. Passini és D.Morselli cikkében Remotti antropológustól a következőket idézik: ⁹ *„Például a megtisztulás gondolata megnyilvánulhat valaminek a makulátlanságában és a mások brutális eltávolítását is jelentheti (28. o.), amelyet etnikai tisztogatásnak is nevezhetünk. A tisztítás mindenekelőtt a szétválasztást és a megszüntetést jelenti (néha rombolást, megsemmisítést is), és nemcsak a hasonló elválasztását a nem hasonlótól hanem a legrosszabbat a legjobbtól, kidobni a rosszat és megtartani a jót.”* Hodson és Costello véleményéhez hasonlóan (2007) úgy gondoljuk¹⁰, hogy a tisztaság és a mocskok fogalmak előítéletekhez is kapcsolódhat. Megnyilvánulhat a különböző kultúrák összehasonlításában. Bizonyos társadalmi csoportok, például bevándorlók vagy

⁶ G.Speltini, S. Passini, D.Morselli 'Cleaning issues: representations and values' in *Giornale italiano di psicologia*, 2010, University of Bologna.

⁷ M.Douglas. . Purity and danger. An analysis of concepts of pollution and taboo. Harmondsworth: Penguin Books, 1970

⁸ Ugyanott

⁹ F.Remotti. *Contro l'identità*. Roma-Bari: Laterza, 1996

¹⁰ G.Hodson, K.Costello, Interpersonal disgust, ideological orientations, and dehumanization as predictors of intergroup attitudes. *Psychological Science*, 18 (8), 691-698, 2007

a cigányok kapcsán előítéletekhez fűződhet. Ebben az értelemben a tisztaság vagy piszkosság szintjét a civilizáció jeleként értelmezzük.¹¹

A higiénia és vallás

A vizet az élet forrásaként említik számos vallásban. A bűnöktől megszabadító szertartásokban van fontos szerepe és a testet és lelket megtisztító anyag.

A víz döntő szerepet játszik a beavatási szertartásokban, mint a higiénia eleme, és az ellentétek játékában tiszta/piszkos – tiszta/tökéletlen.

A vízzel való kapcsolat a különböző vallásokban a következőképpen jelennek meg:

- Hinduizmus: Úgy tartják, hogy a Gangesz (a hét szent folyó egyike) vizébe merülve minden bűntől meg lehet szabadulni.
- Buddhizmus: A víz elmosa a balszerencsét és a rossz tetteket.
- Kereszténység: A szenteltvíz, amely a papság egy tagja által megáldott víz, személyek, templomok, otthonok és kegyeleti tárgyak megáldására használják. A megtisztulás természetes szimbóluma. A vizet a vallásos népek a rituális vagy erkölcsi tisztátalanság eltávolításában alkalmazták. A szentelt vizet a római katolikus, a keleti ortodox és az anglikán egyház mellett bizonyos lutheránus zsinatok is használják. Számos más vallásban is jelen van.
- Judaizmus: A zsidó hagyományban a rituális mosakodás célja a tisztaság állapotának helyreállítása vagy fenntartása, egy speciális medencében (mikve) vagy egy folyó vagy tenger élő vizében való teljes alámerüléssel (tevilah) vagy a rituális kézmosással (netilat jadajim).
- Sintoizmus: Néhány szentélyben vannak vízzel teli edények, amelyekkel megtisztíthatjuk magunkat, mielőtt belépünk a szent helyre. A vízeséseket pedig szent helyekként tartják számon.
- Iszlám: Az iszlám kultúrában a víz ajándék, amelyet óvni kell, mindenekelőtt tisztító értéke miatt. Ezért van számos mecsetnek az udvarán tiszta vizű medence. A muszlim hívők így rituálisan megtisztulnak, mielőtt belépnének az istentiszteleti helyekre.

„Ó ti, akik hisztek! Amikor felkelsz az imára, mosd meg az arcodat és a kezedet [és alkarodat] könyéig, nedves kezeddal fuss át a fejedet, és mosd meg a lábadat a bokádig. Ha tisztátalanságban vagytok, tisztítsátok meg magatokat. Ha beteg vagy, ha utazol vagy ha a latrinából kijössz, vagy ha nőkhöz közeledve nem találsz vizet, akkor végezd el a tisztítást tiszta földdel, az arcodon és az alkarodon végighaladva.”¹²

TA Korán és Mohamed próféta mondásai közvetítették számunkra a tisztaság nagy jelentőségét, mind erkölcsi, mind anyagi értelemben. A jó muszlimnak tiszta lélekkel és tiszta testtel kell rendelkeznie. Az elsőt nem szennyezhetik be a bűnök és imával, Allahra való emlékezéssel, alamizsnálkodással és jócselekedetekkel kell megtisztítani. A másodikat pedig naponta kell gondozni és meg kell tisztítani a mindennapi élet szennyeződéseitől.

A vudút (ahogy a kisebb mosakodást nevezik, azaz az imádkozás előtt elvégzendő testi tisztálkodási műveleteket) nem kell megismételni, ha azt nem szakította meg bizonyos

¹¹ G.Speltini, S. Passini, D.Morselli 'Questioni di pulizia: rappresentazioni e valori' in *Giornale italiano di psicologia*, 2010, Università di Bologna.

¹² Qur'an, sura 5, verse 6, [Donne e Islam \(donne-e-islam.it\)](http://Donne e Islam (donne-e-islam.it))

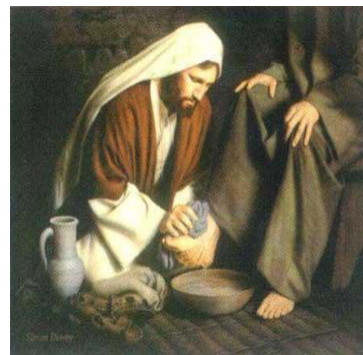
cselekmény, például vizelés vagy székletürítés. Ha a vudú nem szakadt meg, akkor a muszlim hívő ismét imádkozhat.

Vannak más óvintézkedések is: például nem szabad hagymát enni mielőtt belépünk a mecsetbe, azért, hogy ne zavarjuk a többi hívőt olyan szagokkal, amelyek megzavarhatják őket az imádkozásban.¹³ Érdekesség, hogy ahhoz, hogy a mecsetbe menjenek imádkozni a muszlim hívőknek tisztességesen fel kell öltözniük, meg kell fésülniük a hajukat és a szakállukat, és gondosan meg kell tisztítaniuk a fogaikat egyfajta édesgyökér rágcsálásával, amit szuiuáknak hívnak: Anas így ír erről: „Allah küldötte azt mondta: többször beszéltem nektek a szuiuák (Siwak*) használatáról. (A Próféta fontosnak tartotta a szuiuák használatát).”¹⁴

Ezekből a példákban is láthatjuk, hogy az iszlám hagyományok szerint a tisztaság, a higiénia és a testápolás szerves része a muszlim hívő életének.

A következő részben ismét egy olasz tanár tapasztalatait mutatjuk be, aki észak-afrikai munkáscsoportoknak tartott olasz nyelvtanfolyamot egy gyárban. A szóban forgó tanárnak közvetítenie kellett egy konfliktus során a külföldi munkavállalók és a helyiek között. A ramadán idején a közös mosdók mosdókagylóiban mosták meg a lábukat ima előtt. Az olasz munkások panaszkodtak e gyakorlat miatt, mert a padló túlzottan nedves, csúszós és ezáltal veszélyes lett. A tanárnő közvetítésével a vállalat vezetősége megígérte, hogy a közös illemhelyeket speciális lábmosási lehetőséggel, egy bidével látja el, ami megoldja a problémát. Ily módon a muszlim munkavállalók tisztálkodási igényét úgy biztosították, hogy nem szegték meg a munkakörnyezetre vonatkozó előírásokat, amelyek amúgy nem veszik figyelembe ezeket az igényeket.

Ami a kereszténységet illeti, János evangéliumának 13. fejezetében találunk egy részt, ahol a lábmosás epizódja szerepel. „Jézus mivel szerette az övéit, akik a világban voltak, végtelenül szerette őket, és miközben az ördög már elültette Iskarióti Júdás szívébe az árulás szándékát, Jézus felállt az asztaltól, levette a ruháit, fogott egy törülközőt, azt a dereka köré tekerte, vizet öntött a medencébe, és egy példátlan mozdulattal, mert ez a rabszolgáknak és szolgálóknak volt fenntartva, elkezdte megmosni az apostolok lábát, majd a törülközővel, amelye maga köré tekert, megszáritotta őket.”¹⁵

¹³ A személyes higiénia a másokkal való érintkezésben a gondoskodás és a társadalmi megbecsülés érzésének átvétele.

In <http://www.donne-e-islam.it/>

¹⁴ Sahih Bukhari; volume 2 ,libro 13, hadith 13 in <http://www.donne-e-islam.it/>

¹⁵ „1 A húsvét ünnepe előtt pedig, tudván Jézus, hogy eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához, mivelhogy szerette az övéit e világon, mindvégig szerette őket. 2 És vacsora közben, a mikor az ördög belesugalta már Iskariótes Júdásnak, a Simon fiának szívébe, hogy árulja el őt, 3 Tudván Jézus, hogy az Atya mindent hatalmába adott néki, és hogy ő az Istentől jött és az Istenhez megy, 4 Felkele a vacsorától, levette a felső ruháját; és egy kendőt vévén, körülköté magát. 5 Azután vizet tölte a medencébe, és kezdé mosni a tanítványok lábait, és megtörölni a kendővel, a melylyel körül van kötve. 6 Méne azért Simon Péterhez; és az monda néki: Uram, te mosod-é meg az én lábaimat? 7 Felele Jézus és monda néki: A mit én cselekszem, te azt most nem érted, de ezután majd megérted. 8 Monda néki Péter: Az én lábaimat nem mosod meg soha! Felele néki Jézus: Ha meg nem moslak téged, semmi közöd sincs én hozzám. 9 Monda néki Simon Péter: Uram, ne csak lábaimat, hanem kezeimet és fejemet is! 10 Mondá néki Jézus: A ki megfürödött, nincs másra szüksége, mint a lábait megmosni, különben egészen tiszta; ti is tiszták vagytok, de nem mindnyájan. 11 Tudta ugyanis, hogy ki árulja el őt; azért mondá: Nem vagytok mindnyájan tiszták! 12 Mikor azért megmosta azoknak lábait, és a felső ruháját felvette, újra leülvén, monda nékik: Értitek-é, hogy mit cselekedtem veletek? 13 Ti engem így hívtok: Mester, és Uram És jól mondjátok, mert az vagyok. 14 Azért, ha én az Úr

Akkoriban az emberek nyitott szandálban, poros és sáros, néha állati ürülékkel szennyezett utakon jártak. Ezért nem meglepő hogy a nap végén rendkívül piszkos lábaik voltak. A lábmosás az ókori világban a vendégszeretet jele volt. A rabszolga kötelessége volt, hogy megmossa a gazdája, annak felesége és fia lábát is. Ezzel a lábmosással az egyik legjelentősebb leckét adja Jézus a tanítványainak. Követniük kell őt az önzetlen nagylelkűség útján és nemcsak a szokásos embereknek, hanem az egész emberiségnek, vagyis minden testvérnek. A lábmosás így a testvériség és a másik elfogadásának szimbólumává vált.

Higiénia a történelemben

Ha megnézzük több társadalom történelmét, akkor láthatjuk, hogy a személyes és közhigiénia nem fejlődött mindenhol azonos formában. Vagyis ne gondoljuk, hogy a korábbi társadalmakban rosszabbak voltak a higiéniai szokások és azt se, hogy folyamatosan fejlődtek. A kulturális és társadalmi változások miatt a higiénéért többféleképpen értelmezték a történelem során.

Már 2000 évvel ezelőtt, az ókori Rómában is voltak nyilvános fürdők. Ugyanígy a birodalom minden nagyvárosában is, ahol a hideg- és melegvízű medencéken kívül a testedzésre alkalmas tereket is kialakítottak. A rómaiak olajjal is tisztították testüket, majd egy strigilisnek nevezett tárggyal eltávolították azt¹⁶.

Az ókori rómaiak annyit törődtek a testükkel, amennyit a személyes tisztaság és a higiénia megkövetelt. „Minden nap megmosták karjukat és lábukat munka után, a szükséges tisztaság érdekében; de csak kilencnaponta fürödtek meg” – írja Seneca.¹⁷

A középkori toalett még nem volt vízóblítéssel és csak a test leglátványosabb részeire koncentráltak. Csak a kezeket és az arcot nedvesítették be, egyébként csak száraz ruhával törölték át magukat. Akkoriban azt hitték, hogy a víz káros, mert a bőrön lévő lyukakba bejutva megbontja a humorális egyensúlyt. Azt gondolták, hogy a fürdés fáradttá tesz, legyengít, valamint fogékonytá teszi a szervezetet a betegségekre. Mosakodás előtt szigorú óvintézkedéseket tettek, beleértve a pihenést, az ágyban maradást és a megfelelő ruházat viselését.¹⁸

Vannak más szokások is, amelyek szöges ellentétei az európai hagyományoknak, ilyen például az észak-amerikai kontinensen, Mexikó középső részén valaha élt mexikák (vagy más néven aztékok) szokásai.¹⁹ Városukat tiszta vízzel látták el a Chapultepecből (a mai Mexikóváros területe),

---

és a Mester megmostam a ti lábaitokat, néktek is meg kell mosnotok egymás lábait. 15 Mert példát adtam néktek, hogy a miképpen én cselekedtem veletek, ti is akképpen cselekedjétek.” forrás: Károli Gáspár magyar nyelvű fordítása [https://www.laparola.net/testo.php?riferimento=Giovanni13&versioni\[\]=C.E.I](https://www.laparola.net/testo.php?riferimento=Giovanni13&versioni[]=C.E.I).

¹⁶ Az ókorban a test és különösen a végtagok fürdés utáni tisztítására használt bronzból vagy vasból készült eszköz.

¹⁷ N.Zardo 'Un tuffo nell'igiene delle antiche civiltà del Mediterraneo', in <http://www.perinijournal.it/>

¹⁸ <https://www.accademiafabioscolari.it/igiene-nel-medioevo/>

¹⁹ A mai Mexikó területén korábban ott élő őslakosok a mexikák *Mēxihcah* [me: 'ji?ka?] vagy más néven mexikák. A nyugati történetírásban inkább aztékok néven ismertek és a Kolumbusz előtti nagy civilizációk egyike volt. Már akkor is virágzó kultúrával rendelkeztek, amikor először kerültek kapcsolatba a spanyolokkal. Észak-Kaliforniától a mai Mexikóig az ún. mezoamerikai régióban éltek a 14–16. században. Magukat *mexica* vagy *tenochca* néven hívták és nem aztéknak, ami nem véletlen, mert leszármazottaik

Nezahualcōyotl (1446–1478) majd húsz évvel később Ahuítzotl uralkodó alatt épített vízvezetékekből. A mexikák minden nap megmosták a fogaikat, kisöpörték az utcáikat és kezelték a hulladékot. Közvéceket építettek, amit naponta ürítettek és kenuval szállítottak el az ürüléket, hogy trágyaként hasznosítsák. A hódítók városaiban a higiéniai viszonyok valószínűleg jóval elmaradottabb szinten volt akkoriban.

Ne felejtjük el, hogy néhány higiéniai szokás, amelyet ma már magától értetődőnek tartunk, mint például a kézmosás a kórházakban, valójában meglehetősen új keletű dolognak számított még az úgynevezett kulturálisan fejlett, ősi kontinensen is.

Valójában csak 1847-ben fedezte fel egy magyar orvos, Semmelweis Ignác, hogy a bécsi szülészeti klinikákon a szülés előtt álló nők olyan fertőzésektől haltak meg, amelyet az orvosok keze terjesztett. Ők ugyanis az anatómiai osztályon a holttestek boncolása után kézmosás nélkül végezték a kismamákon a vizsgálatokat. *„Negyven évnél kellett eltelnie ahhoz, hogy Pasteur baktériumfertőzéssel kapcsolatos munkájának köszönhetően, hogy Semmelweis Ignác zseniális felismerését az egész világon elfogadják és alkalmazzák. És csak ezután, 1894-re sikerült elérni, hogy a kiváló orvosnak méltó emlékművet állítson szülővárosa, Budapest.”*²⁰

A higiénia való odafigyelés néhány sajátos szokásban is megjelenik, a különböző kultúrában. Olyan viselkedésformák, amelyek régóta hagyományai az adott kultúrának és megszokottá váltak abban a közösségben, de egy kívülálló számára ismeretlenek lehetnek. Ezért is van szükség a másik kultúra értékrendjének megismerésére.

Például, ha mindnyájan tudnánk is, hogy le kell venni a cipőt, mielőtt belépünk egy japán otthonba, akkor sem biztos, hogy ugyanígy tennénk, mielőtt bemegyünk egy étterembe, vagy meglátogatunk egy nyilvános WC-t, ahol pedig speciális papucsot kell felvenni. A japánok a tisztaság érdekében leveszik a cipőjüket. A japán hagyomány szerint szék helyett tatami szőnyegen ülve étkeztek, majd erre terítik ki a futon szőnyeget, amin alszanak. Mivel nagyon közel vannak a padlóhoz, nem célszerű bevinni a cipőt a házba, nehogy a padló piszkos legyen.

Ahány kultúra, annyi szokás és ezek nyugati szemmel kívül esnek a tisztaság paradigmáin, legyen szó higiéniaról vagy szépségről. Ezek viszont egyes bennszülött törzsek számára részei a beavatási rítusoknak. Lehet, hogy a felnőtté váláshoz és a sminkhasználathoz van köztük, mint a namíbiai himba törzs lányainál, akik otjize-t (vajból, gyantából és vörös okkerből előállított kenőcs) kezdenek használni, amint elég idősek ahhoz, hogy gondoskodjanak saját higiéniajukról.

Megemlíthetjük a maszajok törzsét, ahol a köpködésnek szakrális szimbóluma van, a tisztelet és a jó szerencse egyik formájának tekintik. A maszajok úgy gondolják, hogy amikor esik az eső az amúgy rendkívül száraz földjeikre, akkor valójában Isten leköpi,²¹ és ezzel megáldja őket. Tehát amikor két barát találkozik, először a tenyerükbe köpnek, mielőtt kezét fognának. Gyermekek születésekor leköpi az újszülöttet, hogy hosszú és szerencsés életet kívánjanak

meghatározására ma is a mexikóiak kifejezést használják. Az *azték* kifejezést csak évszázadokkal később Alexander von Humboldt német földrajztudós alkotta meg, hogy megkülönböztesse a Kolumbusz érkezése előtti őslakosokat a modern mexikóitól. Az *azték* kifejezés sokkal inkább a Texcoco-tó egyik szigetén fekvő Tenochtitlánban (ahol ma Mexikóváros található) élő népre utal, akik magukat *azték*oknak hívtak. Mēxihcah Tenochcah [me:'ji?ka? te'no?jka?] o Cōlhuah Mēxihcah ['ko:lwa? me:'ji?ka?].
<https://it.wikipedia.org/wiki/Aztechi>

²⁰ S. Zoli, La storia delle vite salvate con l'acqua, in <https://www.fondazioneveronesi.it/>

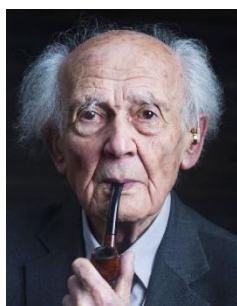
²¹ Elmer Duane, Cross-Cultural Servanthood: Serving the World in Christlike Humility InterVarsity Press, 2006

vele, ahogy az a képen is látható.²² Az esküvőkön pedig a menyasszony homlokára köp annak édesapja.

A legelterjedtebb hiedelem a kéz tisztaságáról, például a hindu, az iszlám és néhány afrikai kultúrkörben az, hogy a bal kéz tisztátalan és csak higiéniai célokra használják. Miközben kulturálisan elengedhetetlennek tartják, hogy a jobb kézzel kínáljanak, fogadjanak, egyenek, mutassanak valamire és gesztikuláljanak.

Az olasz dolgozók azt is észrevették, hogy a nyugat-afrikai és pakisztáni menedékkérők szálláshelyén a várakozásaikhoz képest alacsony a vécépapír-fogyasztás. Ezért úgy döntöttek, hogy megkérdezik az épületben lakókat, hogy mi az oka ennek. Az ott lakók elmondták, hogy hozzászórtak ahhoz, hogy WC-papír helyett a személyes részeit vízzel és szappannal mossák meg. Az olasz dolgozók meglepődtek, amikor felismerték, hogy a számukra megszokott higiénitól vannak attól különböző, vagyis eltérő szokások is.

Összegzés

Mindent összevetve Zygmunt Bauman gondolatait tolmácsoljuk a higiéniairól. Így ír a *The Society of Uncertainty* című könyvében:

„Mi takarításnak hívjuk a nemkívánatos eltávolítását és a rend visszaállítását. A tisztaság ebben az értelemben rendet jelent. A veszéllyel való fizikai érintkezés elkerülése a tudatos higiénia első foka. A higiéniahoz szükséges a tisztító/megtisztító eszközök használata: seprű, kefe, kaparó, szappan, tisztító spray, mosópor. Ugyanígy a szögesdrót vagy falak, hogy bekerítsék a táborokat, rezervátumokat, gettókat, amelyek célja a tisztátalanok és a fertőzők visszaszorítása. Ezt nem szabad elfelejteni, mert a dolgok mértékében rejlik annak haszna az egyén és közösség számára, és mindig a szabadságé lesz az utolsó szó.”

annak haszna az egyén és közösség számára, és mindig a szabadságé lesz az utolsó szó.”

Irodalomjegyzék

Bauman, Z. (1999). 'La società dell'incertezza', p. 72, *Società editrice il Mulino*.

Douglas, M. (1975). *Purity and danger. An analysis of concepts of pollution and taboo*, Harmondsworth: Penguin Books, 1970 (trad. it. Purezza e pericolo. Bologna: Il Mulino).

Hodson, G. – Costello, K. (2007). Interpersonal disgust, ideological orientations, and dehumanization as predictors of intergroup attitudes. *Psychological Science*, 18 (8), 691-698, 2007

Remotti F. (1996). *Contro l'identità*. Roma-Bari: Laterza.

Speltini, G. – Passini, S. – Morselli, D. (2010). Questioni di pulizia: rappresentazioni e valori in *Giornale italiano di psicologia*, Università di Bologna.

²² <https://iseu-extranhos.blogspot.com/2011/04/culturas-mais-esquisitas-do-mundo.html>

ZELDA project is co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.
Grant agreement no. 2019-1-IT02-KA2014-063370.

Duane, E. (2006). *Cross-Cultural Servanthood: Serving the World in Christlike Humility*. InterVaarsity Press.

Online források

<https://iseu-extranhos.blogspot.com/2011/04/culturas-mais-esquisitas-do-mundo.html>

<http://www.donne-e-islam.it/>

<https://www.fondazioneveronesi.it/>

<http://www.perinijournal.it/>

<https://www.accademiafabioscolari.it/igiene-nel-medioevo/>

<https://www.laparola.net/testo.php?riferimento=Giovanni13&versioni=C.E.I.>

<https://www.treccani.it/enciclopedia/igiene/>

https://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/